

**Рішення разової спеціалізованої вченої ради ДФ 26.133.119
про присудження ступеня доктора філософії**

Здобувачка ступеня доктора філософії Тарапата Єлизавета Володимирівна, 1999 року народження, громадянка України, освіта вища: закінчила з відзнакою в 2021 році Маріупольський державний університет за спеціальністю «Середня освіта», спеціалізація «Українська мова та література», з 2025 року й дотепер працює викладачем в Київському столичному університеті імені Бориса Грінченка, виконала акредитовану освітньо-наукову програму «Освітні, педагогічні науки».

Разова спеціалізована вчена рада ДФ 26.133.119 Київського столичного університету імені Бориса Грінченка виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації), місто Київ, від 23 квітня 2026 року № 321, у складі:

Голова разової спеціалізованої вченої ради:

КАРАМАН Станіслав Олександрович, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри української мови Факультету української філології, культури і мистецтва Київського столичного університету імені Бориса Грінченка.

Рецензенти:

ОВСІЄНКО Людмила Миколаївна, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри української мови Факультету української філології, культури і мистецтва Київського столичного університету імені Бориса Грінченка;

ГОРОХОВА Тетяна Олександрівна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри української мови Факультету української філології, культури і мистецтва Київського столичного університету імені Бориса Грінченка.

Офіційні опоненти:

БАКУМ Зінаїда Павлівна, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри української філології Гуманітарного факультету Криворізького державного педагогічного університету;

ГОРОШКІНА Олена Миколаївна, доктор педагогічних наук, професор, завідувач відділу навчання української мови та літератури Інституту педагогіки Національної академії педагогічних наук України.

На засіданні 15 червня 2026 року прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка Тарапати Єлизаветі Володимирівні на підставі прилюдного захисту дисертації «Методика формування граматичної компетентності майбутніх учителів української мови і літератури засобами експресивного синтаксису» за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки.

Дисертацію виконано у Київському столичному університеті імені Бориса Грінченка виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації), місто Київ.

Науковий керівник: Вінтонів Михайло Олексійович, доктор філологічних наук, професор, професор кафедри української мови Факультету української філології, культури і мистецтва Київського столичного університету імені Бориса Грінченка.

Дисертацію подано у вигляді спеціально підготовленого рукопису. Дисертація Тарапати Єлизавети Володимирівни тему «Методика формування граматичної компетентності майбутніх учителів української мови і літератури засобами експресивного синтаксису» подана на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки (науковий керівник Вінтонів Михайло Олексійович, професор кафедри української мови, доктор філологічних наук, професор) є завершеною, самостійною роботою, що містить науково обґрунтовані результати, актуальність, наукову новизну, теоретичне та практичне значення і відповідає пп. 6-9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти,

наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 (зі змінами), наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації», затвердженого Міністерством юстиції України 03.02.2017 р. за № 155/30023. Дисертація Тарапати Єлизавети Володимирівни та наукові публікації, у яких висвітлено наукові результати дисертації, виконано на належному науковому рівні з дотриманням академічної доброчесності. Тарапата Єлизавета Володимирівна на високому рівні оволоділа методологією науково-дослідницької діяльності, набула теоретичних знань, відповідних умінь, навичок та компетентностей. Здобувачка вільно володіє матеріалом.

Здобувачка має 12 наукових публікацій за темою дисертації: 5 одноосібних статей – у наукових виданнях, включених на дату опублікування до переліку наукових фахових видань України; 7 публікацій, у яких додатково відображені результати дослідження.

1. Тарапата, Є. В. (2023). Методики навчання граматики в закладах освіти в контексті дистанційного навчання. *Інноваційна педагогіка*, 57(2), 145–150. DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/57.2.29>
2. Тарапата, Є. В. (2024). Ігрові технології для формування граматичної компетентності майбутніх учителів української мови та літератури засобами експресивного синтаксису. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*, 80(2), 294–298. DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/80-2-44>
3. Тарапата, Є. В. (2024). Формування граматичної компетенції майбутніх учителів української мови на засадах дослідницького підходу. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*, 102, 87–91. DOI <https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series5.2024.102.18>
4. Тарапата, Є. В. (2024). Комунікативний підхід до формування

граматичної компетентності майбутніх учителів української мови та літератури. *Інноваційна педагогіка*, 70(2), 112–117. DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/70.2.23>

5. Тарапата, Є. В. (2025). Інтеграція експресивного синтаксису в методи навчання граматики української мови для майбутніх учителів-словесників: теоретичні основи та практичні підходи. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка*. Серія: педагогічні науки, 57(1), 104–109. DOI <https://doi.org/10.31376/2410-0897-2025-1-57-104-109>

У дискусії взяли участь голова і члени разової спеціалізованої вченої ради та висловили зауваження та побажання:

Овсієнко Людмила Миколаївна – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри української мови Факультету української філології, культури і мистецтва Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, зауваження:

1. По-перше, для кращого уявлення й системності подання авторської концепції бажано було б деталізувати структурну модель формування граматичної компетентності, доповнивши її такими складниками, як: підходи, методи, прийоми, засоби та форми організації навчання. Це забезпечило б більш цілісне уявлення про технологію реалізації дослідження.

2. По-друге, певного уточнення потребує запропонована авторкою система критеріїв, показників і рівнів сформованості граматичної компетентності майбутніх учителів української мови і літератури. Попри загальну наукову вмотивованість і логічність діагностувального інструментарію, у роботі не завжди достатньо чітко конкретизовано межі між окремими рівнями сформованості компетентності, зокрема в аспекті оцінювання здатності здобувачів освіти до стильово мотивованого й комунікативно доцільного використання засобів експресивного синтаксису у професійному мовленні. Деталізування якісних характеристик кожного рівня

посилила б діагностичну виразність запропонованої моделі та сприяла б повнішій інтерпретації результатів експериментального навчання.

3. По-третє, доцільним було б чіткіше диференціювати мовний матеріал і систему вправ з урахуванням різного рівня початкової підготовки здобувачів освіти, що дало б змогу точніше реалізувати принцип індивідуалізації навчання, уникнути перевантаження окремих етапів роботи та підвищити результативність формування граматичної компетентності.

4. По-четверте, схвально оцінюючи практичну спрямованість розробленої авторкою методики, вважаємо, що окремі її аспекти могли б бути ширше репрезентовані в контексті сучасного цифрового освітнього середовища. Зокрема, перспективним видається докладніше висвітлення можливостей інтеграції електронних освітніх ресурсів, мультимедійних засобів і цифрових платформ у процес формування граматичної компетентності майбутніх учителів української мови і літератури засобами експресивного синтаксису. Такий аспект міг би посилити прикладний потенціал дослідження та увиразнити його відповідність актуальним тенденціям модернізації фахової педагогічної освіти.

5. По-п'яте, перспективним було б розширення сфери застосування запропонованої методики в умовах змішаного та дистанційного навчання з відповідною адаптацією дидактичного інструментарію та експериментальною перевіркою його ефективності в цифровому освітньому середовищі;

Горохова Тетяна Олександрівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри української мови Факультету української філології, культури і мистецтва Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, зауваження:

1. По-перше, у теоретичному розділі роботи поняття «засоби експресивного синтаксису» розкрито переважно через перелік конструкцій і характеристику їхніх функцій, однак критерії розмежування «нейтрального» «експресивного» в конкретному контексті висловлення залишаються

недостатньо окресленими. Для методики, орієнтованої на практичне застосування, важливо було б чіткіше пояснити, за якими ознаками студент у навчальній ситуації ідентифікує конструкцію як експресивну й відповідно моделює власне висловлення. Деталізація цього аспекту посилила б теоретичне підґрунтя роботи.

2. По-друге, запропонована система критеріїв і показників сформованості граматичної компетентності є загалом науково вмотивованою, проте у роботі не завжди достатньо чітко окреслено межі між суміжними рівнями, зокрема «достатнім» і «середнім», у частині, що стосується здатності студентів до стилістично мотивованого використання засобів експресивного синтаксису. Розширення якісних дескрипторів кожного з рівнів підвищило б діагностувальну точність запропонованого інструментарію й полегшило б його практичне застосування.

3. По-третє, трифазова модель дослідного навчання описана переважно як лінійна послідовність, проте залишається не з'ясованим, яким чином результати проміжних діагностувальних зрізів впливали на коригування змісту й методів наступного етапу. Висвітлення цього зворотного зв'язку дало б змогу більш переконливо обґрунтувати адаптивний характер запропонованої методики.

4. По-четверте, перспективним видається розширення сфери застосування методики формування граматичної компетентності майбутніх учителів української мови і літератури засобами експресивного синтаксису в умовах дистанційного та змішаного навчання. Оскільки зазначені формати стали невід'ємним складником вищої освіти в Україні, доцільною вважаємо рефлексію щодо можливостей адаптування розробленого дидактичного інструментарію до цифрового освітнього середовища, яка посилила б практичний потенціал дослідження.

Бакум Зінаїда Павлівна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри української філології Гуманітарного факультету Криворізького державного педагогічного університету, зауваження:

1. Авторська методика має винятково насичений педагогічний, лінгводидактичний контекст, поданий описово в тексті дисертації. Однак, із нашого погляду, вартувало зосередити увагу й на психологічних та психолінгвістичних чинниках формування граматичної компетентності майбутніх учителів української мови і літератури засобами експресивного синтаксису, оскільки комунікативний аспект, про який ідеться у змісті дослідження, передбачає розвиток і формування мовленнєвих здібностей та умінь, психологічні знання у сфері спілкування, психологічні стани, які супроводжують процес комунікування. Окрім того, глибше з'ясування психологічних та психолінгвістичних засад сприяло б обґрунтуванню таких важливих компонентів у спілкуванні, як інтерактивна здатність (уміння організувати й регулювати взаємодію та вплив і досягати взаєморозуміння), що об'єднує знання соціально-комунікативних норм, зразки поведінки, соціальних ролей, контроль за поведінкою, вплив на партнера зі спілкування (уміння слухати, володіння ефективною тактикою переконання іншої людини) тощо.

2. На етапах дослідної роботи авторка використала низку ефективних методів, прийомів, вправ. Вважаємо, що у праці такого зразка необхідно методично обґрунтувати й оптимальніше реалізувати ідеї цифровізації навчання в умовах дистанційного, змішаного й очного форматів, залучати інформаційно-комунікаційні системи й сервіси, використовувати можливості цифрових ресурсів, поширених у сучасній освітній практиці, До прикладу. мережеві засоби та платформи (цифрові інструменти Google для освіти, навчальні сайти, освітні й графічні платформи, інтерактивні архітектори діаграми тощо). Окрім того, доречно було б окреслити методичні аспекти використання авторської системи вправ за індивідуальною освітньою траєкторією із застосуванням сучасних цифрових сервісів.

3. Зауваження стосується поняттєво-термінного апарату. Позитивно оцінюючи характеристику базових понять дослідження, зауважимо, що здобувачка аналізує в роботі базові суміжні поняття: «професійна компетентність», «компетентнісний підхід», «комунікативний підхід», «граматична компетентність майбутнього вчителя української мови та літератури», проте не коментує співвідношення їх в організації освітнього процесу під час формування граматичної компетентності засобами експресивного синтаксису. Під час захисту хотілося б почути пояснення, як співвідноситься досліджувана компетентність з виокремленими поняттями.

4. На етапі теоретичного аналізу Єлизавета Тарапата визначає аспекти вивчення експресивного синтаксису (афективний потенціал пунктуації; стилістична роль абзацу та складного синтаксичного цілого; довжина речення як експресивний фактор; засоби експресивного синтаксису як складова індивідуального стилю; синтаксичні фігури та їхні стилістичні функції тощо). На жаль, дослідниця дещо обмежено з'ясувала особливості розмовного синтаксису, не переконала, що експресивні елементи «доцільно шукати і в письмовій формі», тобто текстах, що містять навмисні впливи. Робота виграла б, якби авторка конкретизувала особливості функціонування експресивних аспектів синтаксису в професійній діяльності майбутнього вчителя з урахуванням усної та писемної форм мовлення, проілюструвала теоретичні положення конкретними прикладами текстів різних стилів (художнього, публіцистичного, розмовного). Доцільно було б зацентувати увагу на науковому стилі, у якому також відбувається комунікація впливу на реципієнтів (через повідомлення про результати наукових досліджень, доведення гіпотез, пояснення явищ, представлення наукових даних тощо).

5. Загалом текст дисертації оформлено грамотно, відповідно до сучасних норм української мови, щоправда, трапляються окремі мовні огріхи, стилістичні неточності, поодинокі помилки, технічні недогляди: (*метод гранування, замість метод тронування* (с. 87); використання пасивних форм дієслова невластивих для української мови, як-от: *вивчалися, визначається*;

правопис *ініціалів і прізвищ* (с. 18, 19), відсутність пробілів між ініціалами і прізвищами (с. 27); *специфічні особливості*, замість правильного *особливості*: правопис великої літери: 1. *створення*; 2. *добір оптимальних методів*; 3. *створення системи вправ тощо* (с.:153, 154).

Горошкіна Олена Миколаївна – доктор педагогічних наук, професор, завідувач відділу навчання української мови та літератури Інституту педагогіки Національної академії педагогічних наук України, зауваження:

1. У підрозділі 1.1. представлено ґрунтовний аналіз розвитку методики навчання граматики, проте окремі фрагменти мають здебільшого описовий характер, їм бракує авторського узагальнення й критичного осмислення наукових підходів.

2. Авторка сплутує поняття «напря́м» і «підхі́д», стверджуючи: «Методику вивчення граматики на підґрунті комунікативно-діяльнісного напряму розробляли сучасні українські лінгводидакти» (с. 35), «Функціонально-стилістичний напрям передбачає глибоке осмислення граматичних форм через їх семантичну та стилістичну наповненість» (с. 38). Проте в сучасній лінгводидактиці комунікативно-діяльнісний і функційно-стилістичний здебільшого визначають як підходи до навчання.

Висновки до першого розділу потребують більшої конкретизації: варто було окреслити, які саме теоретичні положення стали основою для розроблення методики формування граматичної компетентності.

Підрозділ 2.1. «Аналіз змісту навчально-методичного забезпечення освітнього процесу в закладах вищої освіти» вирізняється значним обсягом фактичного матеріалу, однак аналіз навчально-методичних джерел подекуди має переважно описовий характер. Доцільно посилити аналітичний компонент, увиразнивши критерії оцінювання підручників і посібників щодо їхнього потенціалу для формування граматичної компетентності майбутніх учителів української мови та літератури.

Задля поліпшення зорового сприймання доцільно було б у підрозділі 3.1 представити графічну модель організації експериментального навчання. Це дало б змогу відразу побачити хронологічні межі, мету, зміст етапів, домінуювальні методи, прийоми, засоби навчання.

Подекуди трапляються в роботі мовленнєві недоліки й стилістичні огріхи: *містить в собі* (с. 31), *структурно-семантичний напрям у вивченні граматичних явищ* (с. 33), *грунтовні знання щодо граматичних одиниць* (с. 58) тощо.

Караман Станіслав Олександрович – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри української мови Факультету української філології, культури і мистецтва Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, побажання:

1. Аналіз окремих термінів потребує уточнення, зокрема навчальний текст як засіб реалізації експресивно-синтаксичного потенціалу мови, лінгводидактичний напрям.

Доцільно було подати систему прав і завдань, виконання яких сприяло б вирізненню найбільш яскравих представників українського письменства, які активно використовують у художніх текстах засоби експресивного синтаксису.

Висловлені зауваження не знижують вартісність здобутих наукових результатів.

Дисертаційна праця є завершеною, самостійно виконаною науковою працею, що має важливе значення для розвитку лінгводидактики вищої школи. Дисертація відповідає чинним вимогам, які ставляться робіт такого типу.

2. Аргументованість відповідей здобувачки на запитання членів спеціалізованої вченої ради свідчить про високий рівень її науково-практичної компетентності, готовність презентувати та аргументовано відстоювати результати своєї наукової роботи.

Результати відкритого голосування:

«За» – 5 членів ради,

«Проти» – немає.

На підставі результатів відкритого голосування разова спеціалізована вчена рада ДФ 26.133.119 присуджує ТАРАПАТІ Єлизаветі Володимирівні ступінь доктора філософії з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 011 Освітні педагогічні науки.

Відеозапис трансляції захисту дисертації додається.

Голова разової спеціалізованої
вченої ради ДФ 26.133.119

Станіслав КАРАМАН